

Mavzu:Sovet hokimiyatining O'zbekistondagi qatag'onlik siyosati: uning mohiyati va oqibatlari

O'zbekiston tarixi fani o'qituvchisi
Islamova S.

O'tilgan mavzuni takrorlash.

- Alifbo borasida o'zgarishlar qanday maqsadda amalga oshirilgan edi? Uning oqibat va nitijalari nima bo'ldi?
- 1930-yillarda yetishib chiqqan taniqli o'zbek olimlari faoliyati haqi- da nimalarni bilib oldingiz?
- O'zbek san'atini yuksaltirishga muhim hissa qo'shgan mashhur san'atkorlardan kimlarning nomini tilga olsa bo'ladi

O'zbekistonda dastlabki qatag'onlarning boshlanishi

- Sovet rejimi o'z hokimiyatini mustahkamlab olgach, uning xususiyatlari tobora oshkora namo- yon bo'la boshladi. Bu holat xususan milliy respublika-
- lardagi rahbar xodimlarga munosabatda yaqqol namoyon bo'ldi. Qaror topgan ma'muriy-buyruqbozlik tizimi va uning rahbar o'zagi hisoblangan Butunitifoq kommunist- lar (bolsheviklar) partiyasi – VKP(b) bu paytga kelib “sot- sializm asoslari”ni qurishga jiddiy kirishdi hamda jami- yatning barcha sohalarida hukmronlik mavqeyini egalladi.
- XX asr 20-yillarining ikkinchi yarmi va 30-yillar boshida O'zbekiston SSRda o'n *sakkizlar guruhi* (Abdurahim Hojiboyev, Inomjon Xidiraliyev, Muxtorjon Saidjonov va b.), *inog'omovchilik* (O'zSSR Maorif

- xalq komissari Rahim Inog’omov va b.), *qosimovchilik* (O’zSSR Oliy sudi raisi Sa’dulla Qosimov va b.), *badriddinovchilik* (O’zSSR Oliy sudining prokurori Shamsutdin Badriddinov va b.), “*milliy ittihodchilar*” va “*milliy istiqlolchilar*” (Munavvarqori Abdurashidxonov boshchiligidagi 87 nafar kishi), “*narkompros*” ishi (O’zSSR Maorif xalq komissari Mannon Ramziy, uning o’rinbosari Botu va b.), “*botir gapchilar*” (Qo’qonda Ashurali Zohiriy boshchiligidagi 19 nafar kishi) va boshqa siyosiy ishlar to’qilishi natijasida o’zbek xalqining ko’plab yetuk farzandlari qatag’on qilindi. Bu davrda kommunistik partiya saflarini “tozalash” kompaniyasi natijasida O’zbekiston Kompartiyasi a’zolarining 25,6 foizi firqadan chiqarildi.

Huquq va maorif tizimida qatag'onlikning avj oldirilishi

- Milliy rahbar xodimlarni lavozimlaridan chetlatib, ularni “g’oyaviy” jihatdan tor-mor qilayotgan sovet rejimi XX asr 20-yillarining oxiriga kelib jismoniy jihatdan yo’qotishga kirishdi. Bu jihatdan olganda, O’zbekiston huquq va maorif tizimida o’tkazilgan qatag’onlar, ayniqsa, xarakterlidir. Markazning tazyiqi bilan **1929- yil 17-fevral – 2 martda** Samarqandda o’tkazilgan O’zbekiston Kommunistik partiyasining IV syezdidan keyin jazo mexanizmi ishga tushirildi.
- O’zbekiston SSR Oliy sudining raisi **Sa’dulla Qosimov** 1929-yil mart oyida lavozimidan bo’shatilib, qamoqqa olindi. S.Qosimov va uning 6 nafar safdoshi ustidan SSSR Oliy sudi sayyor sessiyasi 1930-yil Samarqand shahrida sud jarayonini o’tkazdi. Markazdan kelgan jazo organlari (sud raisi: Vasilyev- Yujin va prokuror R.Katanyan) ishga ataylab siyosiy tus berishdi.

Munavvarqori va safdoshlarining mahv etilishi.

- 1929-yil 5-noyabrda Toshkentda ma'rifatparvar **Munavvarqori Abdurashidxonov** boshchiligidagi 38 nafar kishi qamoqqa olindi. Oradan ko'p o'tmay qamoqqa olinganlar soni 87 kishiga yetdi. Ularga “**Milliy Ittihod**” va “**Milliy Istiqlol**” tashkilotlarining a'zolari degan ayb qo'yildi. Tergov jarayoni keyinchalik, Moskvaga ko'chirildi. Bu holat sovet rejimining jadidlar “millatchiligi”ni fosh qilishga jon-jahdi bilan kirishganligidan dalolat beradi.

O'zingizni sinang!

- 1939-yil – bu ...
- 1932-yil – bu ...
- 1931-yil – bu ...
- 1930-yil – bu ...
- 1929-yil – bu ...
- 1925-yil – bu ...

Atamalar izohi!

- **Quloqlar**” (rus. kulachestvo – mushtumzo‘r) – mustabid sovet rejimining badavlat va o‘rtahol dehqonlarni qishloq burjuaziyasi sifatida tugatish siyosatidir.
- **Funt** – og‘irlik o‘lchov birligi bo‘lib, 1 funt 410g.ga teng bo‘lgan.
- **Kollektivlashtirish** – mayda-mayda dehqon xo‘jaliklaridan ommaviy tarzda yirik kollektiv xo‘jaliklar (kolxozlar)ni tashkil qilish.
- **Konsentratsion lager** – (lot. – biror narsaning to‘plashi) bir joyga to‘plash, yig‘ish. Konsentratsion lager bu siyosiy mahbuslar qamaladigan maxsus lager.

Savol va topshiriqlar:

- Sovet hukumati boy xo‘jalik va to‘q xo‘jalik o‘rtasidagi farqlarni qanday mezon asosida yuzaga keltirgan?
- To‘q xo‘jaliklarning qanday turdagi moddiy boyliklari musodara qilingan edi?
- Tortib olingan yerlar hisobidan nimalar tashkil etildi? Yangi tashkil etilgan birlashmalar mahalliy aholining manfaatlariga qay darajada xizmat qildi?
- Yer-suv islohotining oqibatlari nimalarga olib keldi?